

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Mishle

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

׳T

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9155

(כד) חושך שנתו . סופו
שזנף את בנו שראוהו
בסופו יולד לתרבות רעה :
שחרו מוסר . תמיד לבקרים
מייסרהו : (כה) לשבע
נפשו . דומה שיהא שבע
(סא"א ונכתב תחתיו)
תחסר אינו דומה שיהא
השבע :

(נד) חושך שבטו שזנא בנו
ואהבו שחרו מוסר :
(נה) צדיק אכל לשבע נפשו
ובטן רשעים תחסר :

יד

יד (א) הכמיה נשי' בנתה
ביתה . חכמות נקוד
פתח שאינו שם דבר אלא
החכמות שנשים בנות את
בתיהן שמתקיימות על
ידיהן כמו אשתו של איזן בן
פלת כמו שמפורש בס' חלק:
ואולת . ואשה שוטה : בידיה
תהרסנו . תהרס ביתה זו
אשתו של קרח : (ב) הולך
בישרו ירא . מי שהוא ירא
ה' ומי שהוא נלזז דרכים
כלומר עקוס דרכיו בזהו
להקב"ה : (ג) נפי אויל
חומר גאווה . כגון פרעה
שאמר (שמו' ה') מיה' אשר
אשמע בקולו : תשמורס . כמו
תשמרס תשמור את החכמי' :
(ד) באין אלפים אכוס בר .
באין שורים האכוס ריקס
שאפילו תבן איזן מכוי בבית .
בר נקי ורקיס כלומר במקו'
שאין ת"ח איזן הוראה נמלא'
כהלכה : (ה) ויפיה כזבים .
ותמיד מדבר כוזב עד שקר :
(ו) נקש לן חכמה . כשהוא
לריד א החכמה אינו מולאה
בלבו : (ז) לך מנגד לאיש
כסיל . מהתחברתמיד אללו :
ובל ידעת . סופך שלא ידעת
חכמה : (ח) חכמת ערוס .
מי שהוא חכם הבין דרכו
לפלא אורחותיו : ואולת
כסילים . היא המרמה
שבלנס סופס שמביאתם
לידי טפשות : (ט) אוילים
לין אשם . שהם חוטאים

(א) חכמות נשים בנתה ביתה
ואולת בידיה תהרסנו :
(ב) הולך בישרו ירא יהוה
ונלזז דרכיו בזהו :
(ג) נפי אויל חומר גאווה
ושפתי חכמים תשמורס :
(ד) באין אלפים אכוס בר
ורבתבואות בכה שור :
(ה) עד אמונים לא יכוב
ויפיה כזבים עד שקר :
(ו) בקש לן חכמה ואין
ודעת לנבון נקל :
(ז) לך מנגד לאיש כסיל
ובל ידעת שפתי ידעת :
(ח) חכמת ערוס הבין דרכו
ואולת כסילים מרמה :
(ט) אוילים ילין אשם
ובין ישרים רצון :

שכריבין לתת ממון למי שחטאו לו וילין בעד' אשמש שהם מביאים בממונס לו כמו הפלשתיים
שנאמר (שמואל א' ל') קחו לכם טחורי זהב ועבברי זהב והנצחם לאלהי ישראל אולי
יקל ידו מעליכם . אשם אמנד' א בלע"ז : ובין ישרים רצון . אפיימיני"ט בלע"ז הקב"ה מרוכה להם :
לכ

משלי יג יד

באור לד

(כד) ווער זיינעם קינדע דיא רומהע ענטציעהט, האססעט עם, ווער עם ליעבט, ציכטיגט עם פֿריהצייטיג.
(כה) דער פֿראַממע געניעסט אום זיך צו זעמטיגען, פֿרעפֿלער שלונד איזט ניכט צו פֿיללען.

(כד) ואהבו שחרו מוסר, בשחר ימיו נקטנותו לחוכו נמוסר ע"פ דרכו (רלב"ג).

יד

- (א) קלוגע פֿרויען זינד דעם הויזעם שטיטצע,
- (ב) דיא טהעריכטע רייסט עם מיט אייגענען הענדען נידער.
- (ג) דער גאָטטעספֿירכטיגע וואַנדעלט גראַדע, ווער גאָטט פֿעראַכטעט, וועהלט קרוממע וועגע.
- (ד) אים מתדע דעם טהאַרען איזט דיא גייסעל דעם האַכמוטס, דיא וואַרטע דער וויזען שיטצען זיא דאָפֿיר.
- (ה) וואַ רינדפֿיעה מאַנגעלט, זינד קיינע קאָרנשפֿייכער, פֿיעל געטריידע ליעגט אין דעם אַכסען קראַפֿט.
- (ו) ווער נייע אונזאַהר שפֿריכט, איזט איין גלויבוורדיג גער צייגע,
- (ז) דער ליגנער, ווירד אויך איין פֿאַלשער צייגע.
- (ח) זוכט אויך דער שפעטטער דיא וויזוהייט, ער פֿינדעט זיא ניכט,
- (ט) דעם פֿערשטענדיגען ווירד קעננטנים לייכט.
- (י) געהעסט דוא אויך נור אין ענטפֿערנטער בעציעהונג מיט דעם טהאַרען אום, זאָ פֿערלערנסט דוא דאָ פֿערנינפֿטיג רעדען.
- (יא) דורך קלוגהייט ווייס דער פֿערשטענדיגע פֿערנינפֿטיג צו וואַנדעלן,
- (יב) דיא הינטערליסט דעם נאַררען בלייבט דוממהייט.
- (יג) אונטער טהאַרען פֿיהרט לעסטערונג דאָ וואַרט, אונטער רעכטשאַפֿענען אַכער זאַנפֿטמוטה.

יד (א) חכמות נשים, חכמות נפתח והוא חאר (וכן דעת רש"י) ופירושו כל אמת מהחכמות בנתה ביתה (בן מלך). ואילת, אשת אולת ויהיה לשם ותואר משקל אחד (מהנ"ל). (ב) הולך בישור, ירא ה' וכוונתו המה הנושאי' והכוונה כי ירא ה' ילך בדרכי הישר וכוונת ה' בארמות עקלקלות. (ג) בפי אויל, בפי כסיל תמיד חטר הגאווה להכו' ברוח גאונו כל הקרוב איו ולהשפילו, ושפתי חכמים כלומר דבריהם תשמורם מן החטר הזה, כי בחכמתם ידעו לתת מתג ורסן ללשון המדברת גדול' לכל תקרב אליהם, זה כוונת הכתוב לדעתי; וחטר הוא מקל וכן דעת ר' יונה, אך שהוא פירש בענין אחר (עיין שרשים לרד"ק). תשמורה, ראוי להיות תשמורם כי מוסר על שפתי חכמים ונא הוי"ו שלא במקומו.

(ד) אבוס בר, הנה אבוס הוא סס לאולרות התבואה (עיין שרשים לרד"ק), ולכן בחרתי נדעת הריק"ס (עיין רד"ק שרש בר) אָפֿט

שאמר כי בר הוא מענין ברזלחם (בראשי"מ"ה"כ"ג), ומלת אין עומד במקום שני' ושעורו באין אלפים אין אבוס בר. (ה) עד אמונים, האיש אשר לא ידבר כוזב גם בדברים של מה בכך הוא עד אמונים וראוי להאמין לו ולסמוך על עדותו, אולם הרגיל לשקר בלשונו בדברי' אשר לא יועילו ולא יזיקו לא ימוע גם מהיות עד שקר. (ו) בקש, תרגמתי מבנין התנאי שאם גם ירצה הלך לבקש חכמה לא ימצאה. (ז) לך מנגד לאיש כסיל, ידוע כי המ"ס הוא לרשו' והלמ"ד הוא לקרוב וכבר נתקפו כל המפרשים בזה; ולכן נראה לי הכוונה, אם תתחבר אל כסיל אם גם נרחוק מקום, סופך שכל תדע שפתי דעת, ומהו תבין תרגומי. (ח) ואולת כסילים מרמה, סרס המקרא ודרשהו ומרמת כסילים אולת, כי כוונת הפסוק לדעתי, חכמת ערום שהיא החכמה האמיתית יבינהו לאשוריו, להשיג חפצו, אולם מרמת כסילים שהיא אך חכמה כוזבת, אולת, כי לא יגיעו אל מנוקסיו. (ט) אוילים ילין אישם, מלת בין במאמ' האחרון עומדת במקום שנים, ושעורו בין אוילים ילין אשם, כלומר אך האשם יהי' מלין בינותם, אשם כי יכלו יסדיו ויאשימו את רעהו, או שילשינו וישימו אשמה על איש אשר אינו פה עמהם, ובין ישרים יהיה אך רכון המלין, כי ידבר איש את רעהו אך בדברי נחת ורכוי, וגם מזולת' אך טוב וחסד יגידו.

(י) לב יודע מרת נפשו - ערחו ויגיעו שעמל בתורה
 לפיכך נשמחתו לא יתערב
 זר כשיקבל שכרו לעתיד:
 (יב) יש דרך ישר לפני איש.
 עובר עבירה ואומר אין בה
 עבירה. יש דרך ישר לפני
 איש דרך עלל ישרה היחה
 נעני עשו שהיה איש שדה
 ולחריטה וגו': (יג) גם
 נשחק. שהקב"ה משחק עם
 ע"ז נע"הו יכאז לבס
 לעתיד לבא וכה"א ואתם
 תלעקו מכאז לב (ישעיה
 ס"ה): (יד) מדרכיו ישבע
 סוג לב. עשו: ומעליו איש
 טוב. יעקב: (טו) פתי יאמין.
 לדבריהם וניסת אחריהם:
 ד"א נשחק יכאז לב. שחוק
 לכסיל עשות זמה (לעיל י'
 נ"ג) וסופו יכאז לב. סוג
 לב רשע כמו (לקמן כ"ו)
 נספ סינים. סוג הוא שם
 הפסולת סוג הוא הנספ
 המעורב בפסולת: ומעליו
 איש טוב. וממעל לו לרשע
 יהי הכדיק: פתי יאמין.
 לאנשי רכיל: וערום יבין
 לאזרו. לפסיעותיו כלומר
 נפסה מלריצו ומתין עד יודע
 לו אל נכון: (טז) חכם ירא.
 ה' מן הפורענות: וסוד
 מרע. מן הרעה: וכסיל
 מתעבר. מתחזק לעבור
 בחזקה: ובוטח. ומחליק
 ונופל בארץ (כמו בארץ
 שלום אתה בוטח ות"י את
 מתבטח ונסול מחליק
 ירמיה י"ב ה'). וי"מ בטזון
 ממש צהיכלו בוטח לומר לא
 תבואני רעה: (יז) קלר
 אפים. הממהר לנקום
 נעסו: ואיש מזמות. מחשבות
 עלה רעה: (יח) יכתירו
 דעת. יעשהו כתר לראשם.
 וסוף (יט) שחו רעים לפני
 צונים. לעתיד: (כ) גם
 לרעהו ישא רש. אפילו
 לשאביניו וזהביו. גם ל'
 אפילו. ישא רש ע"ה שאינו
 יודע

(י) לב יודע מרת נפשו
 ובשמחתו לא יתערב זר:
 (יא) בית רשעים ישמד
 ואהר ישרים יפריח:
 (יב) יש דרך ישר לפני איש
 ואחריתה דרכי מות:
 (יג) גם בשחק יכאז לב
 ואחריתה שמחה תוגה:
 (יד) מדרכיו ישבע סוג לב
 ומעליו איש טוב:
 (טו) פתי יאמין לכל דבר
 וערום יבין לאשרו:
 (טז) חכם ירא וסר מרע
 וכסיל מתעבר ובוטח:
 (יז) קצר אפים יעשה אולת
 ואיש מזמות ישנא:
 (יח) נחלו פתאים אולת
 וערומים יכתרו דעת:
 (יט) שחו רעים לפני טובים
 ורשעים על שיערי צדיק:
 (כ) גם לרעהו ישנא רש
 ואהבי עשיר רבים:
 (כא) בז לרעהו הזמא ומהונן
 עניים אשריו:
 (כב) הלוא יתעו הרשי רע
 וחסד ואמת הרשי טוב:

הרי"ש דגושה: ענוים קרי

- (ו) אָפֶט קענט דאָ הערץ אַלליין זיינען אינגערן קוממער.
- (ז) אָפֶט קאָן עס זיינע פֿריידע קיינעם פֿרעמדען מיטטהיילען.
- (ח) דאָ הויז דער פֿרעפֿלער ווירד פֿערניכטעט,
- דיא היטטע דער רעכטשאַפֿענען ווירד איממער בליהען.
- (ט) מאַנכער העלט זיינען וועג פֿיר דען רעכטען,
- אונד אַם ענדע פֿיהרט ער צום פֿערדערבען.
- (י) זעלבסט בייס לאַצען איזט אָפֶט דאָ הערץ בעטריבט,
- מאַנכע פֿריידע ענדגוט מיט שאַערץ.
- (יא) ווער פֿערדערבטען הערצענס איזט, געניעסט זיינען וואַנדעל;
- דער ערלע, דען לאָהן זיינער טהאַטען.
- (יב) דער לייכטגלייביגע העלט יעדע זאַנע פֿיר וואַהר,
- דער קלוגע פֿריפֿט ערשט איהרע שפור.
- (יג) דער ווייזע פֿירכטעט דאָ אונגליק, אונד ווייס איהם אויסצווייכען.
- דער זיך זיכער גלויבענדע טהאַר ציעהט זיך מאַנכעס אונטהייל צו.
- (יד) דער יעהצאַרניגע וואַנדעלט טהערריכט,
- דער טיקקישע מאַכט זיך פֿערהאַססט.
- (יז) דער איינפֿעלטיגען ערבטהייל איזט דיא טהאַרהייט,
- יענעס דער קלוגען איזט דער קענטניסע שמוק.
- (יח) דיא גיעדערטרעכטיגען זינד עס, דיא פֿאַר דען ערלען קריעכען,
- דיא פֿעררוכטען, דיא פֿאַר דען פֿפֿאַרטען דער גערעכע.
- טען זיך בייגען.
- (יט) זעלבסט זיינעם פֿריינדע ווירד דער אַרמע פֿערהאַסט,
- דער רייכע האַט דער פֿריינדע פֿיעלע.
- (כ) אַבער ווער דען פֿריינד פֿעראַכטעט איזט איין זינדער,
- ווער דיא אַרמע בעגינסטיגט, הייל איהם!
- (כא) וואַהרליך דיא איבעלגעזינגטען געהען איררע,
- דער גוט, דענקענדע פֿינדעט הולד אונד טרייע.

יעדע

(ו) לב יודע מרח גששו, לפעמים יש לאיש מר נפש אשר לא יוכל להגיד סבתו, וכן הענין בשמחתו כי פעם אין לאל ידו להתערב זר עמו בשמחה הזאת ואמיתת הדבר הזה נודע לכל לב רגש. (יא) בית דשעים, יפה השגיל הרלבני; בענין החנגדות הז' כי בית דשעים אס הוא חוק ומולק ישמד, אולם הישרים אס גם אך נאהל רועה ישכון, יעמודו. (יג) ואחריתה דרכי מוח, שיעורו אחריתה של שמחה. (יד) סוג לב, אס הוא מן נסוג אזור, כלומי אשר יטה מדרך הטוב, או שהוא מענין סוגה בשושני והוא האיש אשר יגדור בעד לבו, מכלתי תבוא בו הרגש מעולה, (דער חזין פעה טטקטעט הערץ הטט). גם נוכל לפרש כמו סוג מן בספק היה לסיגים (ישעי' א' כ"ז) ר"ל לב מעורב בהתפעלות רעות בסיגים — ולכן תרגמתי בשם כללי המור' על כל אלה ומעליו, יפה אמר השלם דא"א שהוא כמו ממעללי, כי כבר אמרנו אס יבאו שתי אותיות דומות רטופות, מדרך הלשון להשמיט האח'.

(טו) לאשרו, לפסיעותא רש"י, והכוונ' כי הנכון יחקור אחרי עקבות הדב' לדע' אס נכון הוא או לא. והכשדי תרגם מתבין לעבתיה, ודע שגם פה הוסיפו המעתיקי' איזה מאמרים אולם לא

רזימי להיגים. (טז) חכם ירא, הכוונה כי החכם אשר ירא את הרעה יודע להמלט ממנה, אך הכסיל מתעבר כלומר יגרום לעלמו עברה, וזהו בעבור שהוא צוטט, וא"כ הוא נמשך על פתי יאמין וגו'. (יח) נחלו פחאים, מלת נחלו מושך אחרת עמה והכוונה הפתאים ינחלו אולת והערומים ינחלו כתר דעת. (יט) שחו רעים, הערה לחקור תכונת נפש איש, והוא, בי האיש אשר ידנה יאזת לפני טוב ולדאי ויעמוד בהכנעה בפתח שערו כי ירא מנשת אליו פנימה, בוודאי הוא איש בליעל, אשר בקרבו יאס ארבו, ולכן לא יכול להביט בפני הדיק; ואזתת דבר זה נודע לכל חכם לב, וכדקרי ר' יוחנן (פרק הוזקין) על האי תלמיד דרתת פזרו טאזים כזיון, ומלת שחו הוא עבר במקום הוה כדרכו, ועומד במקום שנים. (כא) בו לרעהו, נמשך למעלה אס גם מנהג העולם כן כי גם לרעהו ישאל הא, הנה בו לרעהו וגו'.

יודע לנהוג בשורה: (כג) בכל
 עלב. בכל יגיעת מלאכה
 יהיה ריוח אבל דברי הכל
 אך למחסור: (כד) עטרת
 חכמים עשרם. שהם עשירים
 בתורה: אולת כסילים.
 אולת קלקלתן של כסילים
 הוא האולת שנתעללו מן
 החכמה: (כו) ביראת ה'
 מצטנעו. ואמר באברהם
 כי עתה ידעתי כי ירא אלהים
 אתה (ראשי' כ"ו) והבטיח
 כי בך אברכך וגו': ולבניו
 יהיה הוא מחסה. שיחסו
 ויתחבאו בלל זכותו:
 (כח) ברב עם. שהכבוד
 זבאים הדרת הקב"ה היא:
 ובאפס לאוס. באינס
 דבקים בו: מחתת רוץ.
 חסרון רזותו הוא כביכול
 גותן לאחרים: (כט) מרים
 אולת. מפרישה לחלקו:
 (ל) חיי גשרים לב מרפא.
 לב גשר שהוא רופא את
 הרעב ועובר על מדותיו
 הוא חיי בריותיו של הקב"ה
 שהן ב"ד: ורקב עצמות
 קנאה. אדם בעל חמה
 רקנן עצמות הוא לכל:
 (לב) וחסה במותו לדיק.
 כשימות הוא בטוח שיבא
 לג"ע: (לג) בלב נבון תנוח
 חכמה. תשכון ותשקוט בנחת
 ל' מנוחה ומרגוע: ובקרב
 כסילים תודע. מעט חכמה
 שבלבו מכריזים אסתרא
 בלגינה קיש קיש קרוא:
 (לד) לדיקה תרומם גוי.
 ישרא' וחסד לאומים חטאת.
 הם עב"ם שגוזלים מזה
 ונותנים לזה: (לה) (ועברתו
 תהיה לעבד מביש):

וסלף

(נג) **בְּכָל-עֵצָב יִהְיֶה מוֹתֵר**
וּדְבַר שְׁפָתַיִם אֵךְ לְמַחְקוֹר:
 (נד) **עֵטֶרֶת חֲכָמִים עֲשָׂרָם**
אוֹלֶת כְּסִילִים אוֹלֶת:
 (נה) **מִצִּיל נַפְשׁוֹת עַד אֲמַת**
וַיִּפֹּחַ כְּזָבִים מֵרְמָה:
 (נו) **בִּירְאֵת יְהוָה מִבְּטַח-עֵז**
וּלְבָנָיו יִהְיֶה מַחְסֵה:
 (נז) **יִרְאֵת יְהוָה מְקוֹר חַיִּים**
לְסוֹר מִמְקַשֵּׁי מוֹת:
 (כח) **בְּרַב-עַם הִדְרַת-מֶלֶךְ**
וּבְאִפְס לֵאִם מַחַתַּת רְזוּן:
 (כט) **אַךְ אִפְּיִם רַב-תְּבוּנָה**
וּקְצֵר-רוּחַ מְרִים אוֹלֶת:
 (ל) **חַיֵּי בְּשָׂרִים לֵב מֵרַפָּא**
וּרְקַב עֲצָמוֹת קִנְאָה:
 (לא) **עֲשֵׂק דַל חֲרָף עֲשָׂהוּ**
וּמִכְבוֹדוֹ חֲנֵן אֲבִיוֹן:
 (לב) **בְּרַעְתּוֹ יִדְחָה רָשָׁע**
וְחִסָּה בְּמוֹתוֹ צַדִּיק:
 (לג) **בְּלֵב גִּבּוֹן תִּנּוּחַ חֲכָמָה**
וּבִקְרֵב כְּסִילִים תוֹדַע:
 (לד) **צַדִּיקָה תִּרְוַם-גּוֹי**
וְחֶסֶד לְאֲמִים חַטָּאת:
 (לה) **רְצוֹן-מֶלֶךְ לְעַבְד מִשְׁכִּיל**
וְעִבְרָתוֹ תִּהְיֶה מִבִּישׁ:

משלי יד

באור לו

(כג) יעדע אנשטרענגונג ברינגט פֿאַרטהייל, שוואַטצהאַפטיגקייט נור נאַכטהייל.

(כד) רייכטהום איזט דען וויזען איינע קראַנע, האָהער ראַנג דער טהאַרען בלייבט טהאַרהייט.

(כה) ווער דורך וואַהרהייט מענשען רעטטעט, איזט איין טרייער צייגע;

ווער דורך ליסט, בלייבט דאָך איין לינגער.

(כו) גאַטטעספֿורכט איזט איינע פֿעסטע בורג, דיא אויך דען נאַכקאַממענדען, שוטץ פֿערלייהט.

(כז) גאַטטעספֿורכט איזט לעבענסקוועללע;

מאַן ענטגעהט דורך זיא דען שלינגען דעם פֿערדערבענס.

(כח) אין פֿאַלקסמענגע בעשטעהט דיא העררליכקייט דעם קעניגס,

פֿאַלקספֿערמינדערונג ענגסטגעט דען שטאַטסמאַן.

(כט) דער לאַנגמיטיגע צייגט פֿיעל פֿערשטאַנד,

דער יעהצאַרניגע אָפֿענבאַרט זיינע טהאַרהייט.

(ל) איין זאַפֿטעס געמיטה גיבט דעם קערפֿער קרעפֿטיגעס לעבען,

איין רייצבאַרעס, איזט נאַענדער ביינפֿראַם.

(לא) ווער דען אַרמען דריקט, לעסטערט זיינען שעפֿפֿער, ווער דען דירפֿטיגען בעגינסטיגעט, פֿערעהרט גאַטט.

(לב) אין זיינער פֿערצווייפֿלונג ווירד דער גאַטטלאַזע היג געראַפֿעט,

דער פֿראַממע איזט שטערבענד נאָך פֿערטרויאַונגספֿאַלל.

(לג) רוהיג וואַלטעט דיא ווייזיהייט אים הערצען דעם פֿערשטענדדיגען;

וואַס אַבער אים אינגערן דעם טהאַרען פֿאַרגעהט, גיבט זיך לויט קונד.

(לד) טונגענד ערהעכט דאָ פֿאַלק,

לאַסטער ענטוויירדיגט נאַציאָנען.

(לה) איין טהעטיגער ריענער געניעסט דעם קעניגס גונסט, דען נאַבלעססיגען טריפֿעט זיין צאַרן.

איי

(כג) בכל עצב יהיה מוחר,

עיניו העמל והיגיעה

(ראב"ע והרד"ק). (כד)

אולת כס לים אולת, הנה

מלאתי את שאהב' נפשי נפ'י

הפסוק הזה בדברי החכם

געוועניוס, והוא כי אולת

הראשון מענין א"ל שענינו

הנח והממשלה (ומנינו גם

בכתוב ניו"ר אולי הארץ

מלכ"ב כ"ד ט"ו), והכוונה

שהעושר הוא עטרת לחכמי

כי ידעו להשתמש בו על דרך

המועיל, אולם העו

והממשל' אשר יקנו הכסיל'י

ע"י עשרס, הוא אך אולת, כי

לא יועילו ולא ילתיחו; ויהי'

אולת לשון נופל על לשון

(ווקרטטפיעל). (כה) מציל

נפשות עד אמת, לדעתי

מלת אמת עומדת במקום

שני' וגם תחסר ב"ת השמות,

ושעורו מליל נפשות באמת

הוא עד אמת, ומליל נפשות

במרמה (אס גם כוונתו

לטובה) הוא יפח כזבים.

(כח) מחתח רוון, מחתה

שרשו חתת ויורה האז

והשזר וגם אימא ופחד,

(עיין שרשים לרד"ק וספר

המלים להחכם געוועניוס),

ורזין תרגם הכשדי פרנסיה

והוא הדב' אשר דברנו לעיל

(ח' ט"ו) וכן תרגמתי כאן.

(כט) מרים אולת, מרים

ומראה לעין כל אולתו

(מדברי הרא"א וכן דעת

הראב"ע). (ל) לב מרפא,

שרשו רפה כדעת הרלב"ג

והענין כי הלכאשר ירגיש

ברפיון ונחת ולא יכעוס

מהרה יתן חיים לבשר, אולם לב קנאה והוא הנוח לכעוס כמו

הס קנאוני בלא אל (דברים ל"ב כ"א)

הוא רקב לעלמות. (לא) חרף עשהו, הכנויי ויכל להיות גם על העושק גם על הדל, כי כן דרך

הכתוב לסתום כוונתו אס יבון המאמר על שני אופנים כמו וילכו בלא כח (איכה א') ועיין שם בבאור.

(לב) ברעתו ידחה רשע, אס ידחה הרשע מארץ. חיים הנה הוא ברעה גדולה פחד ואימה יסובבהו,

ונחלי בליעל יבעתהו, אולם הלדיק עוד נמותו יחסה וינטז בה' וישחק ליום אחרון. (לג) בלב נבון

חנוח חכמה, בלב נבון תנוח גם החכמה בהשקט ולא תרצה החולה אס לא לעת הנור, אולם מה שיש

בקרן הכסילים עד מהרה תן דע. ובא תודע בל"ג כדרך כל דבר שלא נודע. (לד) צדקה תרומם גוי,

הלדקה תרומם גוי לשם ולתהלה, והטטאת לאמים הוא לחסד, כמו חסד הוא (ויקרא כ' י"ז), כי יהיה

לשמה נקמיהם. (לה) לעבד משכיל, העושה מלאכתו בחריצות והשכל. מביש, מלת לעבד

באמר הראשון עומד במקום שנים, ושעורו לעבד רבים והוא מן בושא משה.